**Marek Szajda**
[Ośrodek „Pamięć i Przyszłość”]
https://orcid.org/0000-0002-1938-6762

# 19. Seminarium Miejsc Pamięci Europy Wschodniej. „Pamiętać – Opowiadać – Przekazywać dalej. Świadkowie historii w pracy miejsc pamięci”, Krzyżowa, 30.03.–2.04.2022 r.

DOI: 10.26774/wrhm.365

●●●●●●

Seminarium Miejsc Pamięci Europy Wschodniej i Zachodniej organizowane w Krzyżowej (niem. Kreisau) na Dolnym Śląsku ma już niemal dwudziestoletnią tradycję i jest bez wątpienia dobrze rozpoznawalnym wydarzeniem. Każdego roku do tej niewielkiej wsi położonej na Przedgórzu Sudeckim przyjeżdżają przedstawiciele różnych instytucji, w tym przede wszystkim badacze i pracownicy muzeów czy miejsc pamięci z różnych krajów europejskich. Nie inaczej było tym razem – tegoroczne seminarium zgromadziło bowiem ok. 40 osób przybyłych z 10 krajów, m.in. Polski, Niemiec, Austrii, Francji, Łotwy czy Ukrainy. Krzyżowa, będąca wyjątkowym miejscem dla pamięci o oporze społecznym w III Rzeszy, a współcześnie również symbolem pojednania polsko-niemieckiego, jest ważną przestrzenią pamięci, a także dyskusji o przeszłości i teraźniejszości. Tym razem seminarium zatytułowano: „Pamiętać – Opowiadać – Przekazywać dalej. Świadkowie historii w pracy miejsc pamięci", a jego organizatorami były polskie i niemieckie instytucje: Fundacja „Krzyżowa" dla Porozumienia Europejskiego, Ośrodek „Pamięć i Przyszłość", Federalna Fundacja Badań nad Dyktaturą Komunistyczną w Niemczech Wschodnich, Akademia Protestancka w Berlinie, a także Fundacja „Pamięć, Odpowiedzialność i Przyszłość".

Wydarzenie to odbyło się wiosną 2022 r., a więc jeszcze w czasie pandemicznym. Dlatego też jego formuła z założenia była hybrydowa – w spotkaniu wzięły udział osoby, które przybyły na miejsce, jak również połączeni przez komunikatory internetowe. Nie bez znaczenia był też fakt, że zaledwie kilka tygodni wcześniej Federacja Rosyjska zaatakowała Ukrainę. Działania wojenne i dyskusje na ten temat były obecne w różnych rozmowach kuluarowych, także podczas obrad, a wśród samych uczestników znaleźli się również obywatele Ukrainy, gotowi, by podzielić się swoimi przeżyciami oraz włączyć się w dyskusje na temat trwającej wojny.

Jak już wspomniałem, głównym tematem dziewiętnastej edycji seminarium był temat świadków historii i wykorzystania *oral history* w przestrzeni muzeów oraz miejsc pamięci. Wśród zaproszonych gości znaleźli się prof. Kaja Kaźmierska z Instytutu Socjologii Uniwersytetu Łódzkiego oraz prof. Martin Sabrow z Uniwersysteu Humboldtów w Berlinie oraz Centrum Badań nad Historią Współczesną im. Leibniza w Poczdamie. Przedstawili oni polsko-niemiecki dwugłos o wykorzystaniu historii mówionej po obu stronach Odry, jak również spojrzenie na wykorzystanie tej metody, podkreślając jej zalety oraz ograniczenia w poznaniu przeszłości. Jednocześnie każdy z mówców odwoływał się do swoich własnych badań i publikacji, przywołując czy to socjologiczne studia biograficzne, czy też prace nad biografiami niemieckich polityków.

Każde seminarium podzielone jest na kilka części, odnoszących się do poszczególnych tematów zaproponowanych czy też zgłoszonych przez referentów.

Nie sposób omówić w tym miejscu kolejnych wystąpień. Warto jednak zwrócić uwagę na wielość poruszanych kwestii. Były wśród nich m.in. zagadnienia związane z: odchodzeniem świadków historii i pracą z drugim i trzecim pokoleniem rozmówców, pracą edukacyjną, archiwalną czy ze sztuką. Szczególną częścią obrad była dyskusja zatytułowana: „Nasze świadectwo – to, co dzieje się na naszych oczach", poświęcona Ukrainie. Wprowadzeniem do rozmowy była niezwykle poruszająca prezentacja przygotowana przez Martina Ocknechta z czeskiego Post Bellum, który opowiedział o działaniach swojej instytucji na rzecz pomocy walczącym Ukraińcom. Wśród głosów z sali wypowiedziało się wielu uczestników i panelistów, prezentujących różne perspektywy i doświadczenia – we wszystkich przypadkach były to głosy potępiające wojnę a zarazem wspierające zaatakowany kraj.

Nieodłącznym elementem każdego seminarium jest zwiedzanie szczególnego miejsca pamięci, jakim jest Krzyżowa. I tym razem uczestnicy mogli poznać historię Kręgu z Krzyżowej, jak również dowiedzieć się o znaczeniu gestu pojednania premiera Tadeusza Mazowieckiego oraz kanclerza Helmuta Kohla podczas katolickiej mszy w 1989 r., zorganizowanej na placu przed pałacem. W tegorocznej edycji zabrakło innego, do tej pory obecnego elementu – wyjazdu terenowego do wybranego miejsca pamięci w regionie. Miejmy nadzieję, że ten punkt powróci w kolejnych edycjach przedsięwzięcia. Następne, dwudzieste seminarium planowane jest na przełom marca i kwietnia 2023 r.